

Spis treści

Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej i Paliatywnej „HOSPICJUM” w Chorzowie	2
Hospicjum Sosnowieckie im. św. Tomasza Apostoła	7
Hospicjum Homo- Homini im. św. Brata Alberta w Jaworznie	9
Hospicjum Domowe im. św. Wojciecha w Mrągowie	10
Stowarzyszenie Hospicjum Królowej Pokoju, Tarnowskie Góry	12
Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych HOSPICJUM im. Łukasza Ewangelisty	16
Wielkopolskie Stowarzyszenie Wolontariuszy Opieki Paliatywnej „Hospicjum Domowe”..	17
Ośrodek Hospicjum Domowe NZOZ Zgromadzenia Księży Marianów	20
Niepubliczny Zakład Medycyny Paliatywnej, Bartoszyce	21
Oddział Medycyny Paliatywnej oraz Poradnia Medycyny Paliatywnej w Szpitalu św. Jana Bożego oo. Bonifratrów w Łodzi	23
Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej Powiatu Pabianickiego	23
NZOZ Salus, Czechowice-Dziedzice	24
Archidiecezjalny Dom Hospicyjny bł. Jana Pawła II, Katowice	25
Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Siedlcach	26
Centrum Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej, Ośrodek Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej w Błoniu – Hospicjum Domowe	28
Centrum Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej, Ośrodek Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej w Błoniu – Hospicjum Stacjonarne	29
Ośrodek Opieki Pozaszpitalnej - Hospicjum Miłosiernego Samarytanina w Wągrowcu	30

Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej i Paliatywnej „HOSPICJUM” w Chorzowie

Opracowanie materiału: Elżbieta Sitek

Data powstania: luty 1996 r.

Założyciele: Urszula Sikocińska oraz grupa inicjatywna: Barbara Kopczyńska, Wanda Ucka, Grzegorz Olszewski, ks. Marek Wójcicki, Janina Kierat.

Główni liderzy: lekarze - Barbara Kopczyńska, Zuzanna Maćkowska, psychologicy- Zofia Niepokój, pielęgniarki- Joanna Flakus, Sylwia Skrzypiec, Zofia Gabrych, Zofia Osada, kapelani- ks. Marek ks. Wojciech Szymczak, ks. Michał Kuś, ks. Ryszard Noras, ks. dr Michał Orlik, wolontariusze: Grzegorz Olszewski, Lucyna Obrochta, Krystyna Pawleta, Dorota Rosiek, Jolanta Łamik, Elżbieta Sitek, Alina Szafranowicz, Lilianna Motyka. Prezes honorowy Florian Lesik, Członkowie Honorowi: ksiądz Krzysztof Tabath, mgr arch. Anna Buczek, ks. Antoni Bartoszek, ks. Wojciech Bartoszek, mgr Zofia Niepokój, Teresa Garnarczyk, dr Zuzanna Maćkowska, Centrum wolontariatu przy Hospicjum – Elżbieta Sitek, Joanna Tabor, Centrum Afirmacji Życia przy Hospicjum - lider inicjator dr n. hum. Jacek Kurek

Formy opieki: hospicjum domowe, poradnia opieki paliatywnej, oddział opieki paliatywnej

Historia i formy działalności

Okres przygotowawczy do niesienia wszechstronnej pomocy chorym i ich bliskim w domach rozpoczęli: Urszula Sikocińska, Barbara Kopczyńska oraz ksiądz Marek Wójcicki przy parafii św. Antoniego. Z czasem powiększała się grupa osób o potrzebnych predyspozycjach, zawodach, chętnych do podjęcia się wolontariatu hospicyjnego oraz do udziału w szkoleniach. W tym pierwszym okresie działalności doskonaliły się i przygotowywały zespoły złożone z lekarzy, kapelana, pielęgniarek i osób o zawodach niemedycznych oraz tworzył się komitet założycielski Stowarzyszenia. Pierwszą siedzibą Stowarzyszenia było mieszkanie prywatne prezesa. Jednocześnie trwały starania o lokal do przyjmowania zgłoszeń i środki na opiekę. Ważnym wsparciem były niewielkie, ale regularne dotacje z Urzędu Miasta Chorzów oraz Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach. Miejsce działalności mieściło się gościnnie u Sióstr Szarytek.

6 maja 1996 roku rozpoczął działalność zespół hospicyjny opieki domowej. W 1997 roku powstał Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Poradnia konsultacyjna leczenia paliatywnego” z siedzibą w domu parafialnym św. Jadwigi, a następnie Szpitalu im. Dr. Rostka w Chorzowie. Miejsce działalności poradni ulegało częstym zmianom - ze Szpitala przeniosła się do budynku Energomontażu przy ul. Katowickiej, a następnie do roku 2013

przy ul. Szpitalnej 25, dzięki życzliwości dr. Zenona Machowskiego. Lata 1998 – 2001 to okres zdobywania doświadczeń w opiece hospicyjno-paliatywnej i rozwoju zespołów niosących pomoc. W roku 1999 Stowarzyszenie zgłosiło członkostwo w Ogólnopolskim Forum Ruchu Hospicyjnego. Rozpoczęła się również działalność Stowarzyszenia w zadaniach edukacyjnych dla studentów Zakładu Medycyny Paliatywnej Śląskiej Akademii Medycznej przed i podyplomowych w zakresie opieki domowej i poradnictwa w opiece paliatywnej.

Stowarzyszenie pozyskiwało wolontariuszy do przyjmowania zgłoszeń, prowadzenia promocji i pozyskiwania środków na swoją działalność. Na potrzeby hospicjum odbywały się kwesty w parafiach oraz akcja propagowania idei hospicyjnych. Wzrastała liczba zgłoszeń chorych. Lekarzom, pielęgniarkom, kapelanowi oraz rehabilitantom pomagali przeszkoleni wolontariusze niemedycyjni. Poczucie misji, aby każdemu z naszych podopiecznych zapewnić niezbędną całościową opiekę medyczną, duchową i psychiczną skłoniło do starań o hospicjum stacjonarne. W 2003 roku rozpoczęła się współpraca Hospicjum z NZOZ "Dom PCK" przy Placu Piastowskim w Chorzowie. Hospicjum stworzyło tu niewielki oddział, w którym zapewniało opiekę paliatywno-hospicyjną chorym wymagającym całodobowej opieki (6 łóżek). Jednak po niespełna półtorarocznej działalności Oddział został rozwiązany. Intensywne starania zaowocowały dzierżawą od Zespołu Szpitali miejskich zabytkowego, niemal stuletniego budynku, wymagającego kapitalnego remontu i prac przystosowawczych do pełnienia funkcji Hospicjum Stacjonarnego i siedziby Stowarzyszenia. Projekt budowlany wraz z nadzorem autorskim wykonany został z ogromnym zaangażowaniem przez zespół projektantów „Inwestprojekt” i mgr inż. arch. Annę Buczek. Bez wynagrodzenia, jako wkład w powstawanie placówki, był konsultowany oraz doprecyzowywany. Wykonawca „ARCH INSTAL” realizował projekt od września 2004 roku do maja 2005 roku. Koszt remontu sfinansowano częściowo z zaoszczędzonych wcześniej środków, pozostałą część splanowano w miesięcznych ratach. Na zlecenie Urzędu Miasta Chorzów przeprowadzono remont dachu budynku oraz wykonano pochylnię przy wejściu na oddział na koszt miasta. Z pomocą sponsora (prywatna firma ogrodnicza) został uporządkowany ogród. Stowarzyszenie powołało Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Hospicjum Chorzowskie” z trzema komórkami organizacyjnymi: Zespół Opieki Domowej, Poradnia Opieki Paliatywnej, Oddział Opieki Paliatywnej. Dyrektorem została dr Barbara Kopczyńska. 16 sierpnia 2005 roku po podpisaniu kontraktu z Narodowym Funduszem Zdrowia rozpoczął pracę Oddział Opieki Paliatywnej (12 łóżek). W listopadzie 2005 roku Stowarzyszenie uzyskało status organizacji

pożytku publicznego.

Ponieważ kubatura dzierżawionego budynku była zbyt mała, aby spełnić wymogi przepisów Ministra Zdrowia w 2010 roku podjęto decyzję o powiększeniu Hospicjum o nowy budynek. W latach 2010-2013 realizowaliśmy projekt ze środków własnych. Nowy budynek wymaga jeszcze doposażenia oraz zagospodarowania terenu wokół. Pod koniec września 2013 roku Zarząd województwa Śląskiego podjął uchwałę o dofinansowaniu z posiadanych rezerw środków unijnych na lata 2007-2013 naszej rozbudowy. 17 października 2013 roku odbyła się uroczystość otwarcia i poświęcenie przez metropolitę katowickiego abp Wiktora Skworca niewielkiej kaplicy oraz pozostałych pomieszczeń nowego budynku, w tym poradni opieki paliatywnej, poradni psychologów, pokoju ciszy, nowego magazynu sprzętu medycznego oraz pomieszczeń Centrum Afirmacji Życia. Centrum to powołano w 2010 roku z inicjatywy Zarządu Stowarzyszenia oraz sympatyzującego z ideą hospicjum dr n. hum. Jacka Kurka w celu uporządkowania oraz rozwoju działań pozamedycznych Stowarzyszenia. Cele i formy jej działania dr Jacek Kurek wyraził słowami: "Z pomocą dzieł kultury i sztuki, a także w

horyzoncie refleksji filozoficznej ukazywana będzie wartość życia – każdego życia, stąd słowa „afirmacja”, właśnie w hospicjum bardzo uzasadnione, bo właśnie tu najwyższa cena ludzkiego życia tak bardzo jest widoczna. Afirmacja życia to także propagowanie idei hospicyjnej pomocy bliźniemu. Centrum Afirmacji Życia ma na celu prowadzenie działalności społecznej i kulturalnej na rzecz promocji życia i kultury w wielkomiejskim i przemysłowym środowisku Górnego Śląska”.

Nieodzowną składową opieki hospicyjnej jest wsparcie duchowe dla chorego i rodziny, które nie byłoby możliwe bez formacji duchowej zespołu hospicyjnego. Pogłębieniu formacji służą dni skupienia i rekolekcje, w których uczestniczą hospicjanci. Raz w roku Hospicjum jest organizatorem dnia skupienia. Działania nasze wspierane są modlitwą przez członków Grupy Modlitwnej. Rodziny zmarłych podopiecznych Hospicjum zapraszane są w każdy pierwszy poniedziałek miesiąca na mszę św. za zmarłych z poprzedniego miesiąca. Rodzina może pozostawać w kontakcie z zespołem hospicyjnym tak długo, jak tego potrzebuje. Fachową pomoc w okresie żałoby oferują psycholodzy hospicyjni.

Szczególną troską otaczamy dzieci osierocone, z którymi od czterech lat spotykamy się podczas imprezy” Pożegnanie Lata”, Dnia Dziecka oraz na innych spotkaniach okolicznościowych. Organizujemy dla chętnych dzieci wyjazdy kolonijne, wyjścia grupowe do teatru lub kina. Dzięki dotacjom Fundacji Hospicyjnej kilkoro z nich otrzymuje wsparcie stypendialne na zajęcia pozalekcyjne. Psycholodzy Hospicjum udzielają porad osobom w żałobie indywidualnie – obecnie w nowym budynku w gabinecie psychologa.

Poza głównym obszarem opieki ważnym osiągnięciem Hospicjum w Chorzowie jest posiadanie akredytacji pozwalającej na prowadzenie szkolenia specjalistycznego, dzięki czemu w Hospicjum odbywają swoje praktyki studenci medycyny, pielęgniarstwa i rehabilitacji Śląskiego Uniwersytetu Medycznego oraz lekarze odbywają staże specjalizacyjne. Kilkakrotnie w naszym ośrodku odbywały się egzaminy państwowe ze specjalizacji medycyna paliatywna.

Jako członek Forum Hospicjów Polskich uczestniczyliśmy w staraniach o właściwy zapis zmian Ustawy o działalności leczniczej oraz o zgodność zapisów z Ustawą o działalności pożytku publicznego i wolontariacie.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Od uczestnictwa w drugiej Kampanii „Hospicjum to też Życie” nawiązała się trwająca do dziś współpraca z Fundacją Hospicyjną. Co roku podejmujemy kolejne tematy kampanii. Uczestniczyliśmy w trzyletnim programie rozwoju wolontariatu „Lubię pomagać”. Powstało Centrum Wolontariatu przy Hospicjum kierowane przez koordynatorów: Joannę Tabor w ramach umowy o pracę oraz wolontaryjnie Elżbietę Sitek. Organizowane są comiesięczne spotkania szkoleniowe dla wolontariuszy. Od roku 2006 regularnie uczestniczymy w akcji Pola Nadziei, w którą angażuje się młodzież, uczniowie i pedagodzy chorzowskich szkół. W Dniu Wolontariusza wspólnie ze Stowarzyszeniem na Rzecz Rodziny nagradzamy wyróżniających się wolontariuszy „Uśmiechaczkiem”, a sponsorów nagrodą „Otwartego Serca”.

Wyróżnienia

W 2005 roku Barbara Kopczyńska otrzymała tytuł Chorzowianina Roku, statuetkę „Człowiek- Drzewo” Hanny Stawiarskiej. W roku 2006 Prezydent Miasta Marek Kopel wręczył dyplomy podziękowania na ręce prezesa Grzegorza Olszewskiego i wiceprezesa Zarządu Barbary Kopczyńskiej oraz statuetkę św. Floriana patrona Miasta z okazji dziesięciolecia Stowarzyszenia. Z okazji Dnia Pracownika Socjalnego Stowarzyszenie otrzymało nagrodę Prezydenta Miasta Chorzowa za szczególne osiągnięcia w realizacji polityki społecznej Miasta Chorzowa; statuetkę Piotra Grzywaczyka i dyplom. W tym samym roku Stowarzyszenie zostało laureatem Konkursu PRO PUBLICO BONO na najlepsze dzieło obywatelskie w kategorii – zdrowie i pomoc społeczna za „Otwarcie i właściwe funkcjonowanie Oddziału Opieki Paliatywnej w Chorzowie”. Medal i nagroda 10 tysięcy złotych była pierwszą cegiełką na koncie rozbudowy Hospicjum. W 2010 roku Barbara Kopczyńska otrzymała przyznany przez Prezydenta Miasta Chorzów Marka Kopla medal im. Edwarda Hanke za osiągnięcia w dziedzinie ochrony zdrowia. W 2011 roku z okazji Dnia Pracownika Socjalnego sekretarz Stowarzyszenia Elżbieta Sitek otrzymała nagrodę w kategorii indywidualnej Prezydenta Miasta Chorzów Andrzeja Kotali za osiągnięcia w realizacji polityki społecznej Miasta Chorzowa; brązową statuetkę Piotra Grzywaczyka i dyplom. W 2012 roku Joanna Tabor- koordynator wolontariatu otrzymała przyznany przez Prezydenta Miasta Andrzeja Kotalę medal im. Edwarda Hanke za osiągnięcia w dziedzinie ochrony zdrowia

Strona internetowa: www.hospicjum-chorzow.pl

Hospicjum Sosnowieckie im. św. Tomasza Apostoła

Opracowanie materiału: Małgorzata Leśniewska

Data powstania: 1996 r.

Założyciele: ks. Jan Szkoc, lek. Maria Hanuszkiewicz, lek. Andrzej Kopeć, Małgorzata Czapla

Główni liderzy: Małgorzata Czapla, Ewa Mężyk, Beata Bandura, Marzena Swoboda-Dzideczek, Andrzej Klimczak

Formy opieki: hospicjum domowe, poradnia paliatywna

Historia i formy działalności

W 1996 roku w parafii św. Tomasza Apostoła odbyło się spotkanie grupy nieformalnej, która dała początek opieki nad nieuleczalnie chorymi najpierw spośród parafian, później z całego miasta. Rok później 18 maja zarejestrowano Stowarzyszenie w Sądzie Rejonowym w Katowicach. W 1999 roku nastąpiła rejestracja Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej Hospicjum św. Tomasza Apostoła. W następnym roku podpisano pierwszy kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia na świadczenia z zakresu opieki paliatywnej.

W celu zatrudnienia pielęgniarek w ramach prac interwencyjnych podjęta została współpraca z Urzędem Pracy. Pozyskiwano również wolontariuszy poprzez organizowanie spotkań w parafiach. Ważna była również współpraca z Urzędem Miasta w ramach ogłaszanych konkursów w zakresie wsparcia świadczeń medycznych dla nieuleczalnie chorych mieszkańców. Otrzymana w 2004 roku darowizna samochodu osobowego, dała Zespołowi większą mobilność. Rok 2005 był czasem rozkwitu – wprowadzone zostały dyżury pielęgniarskie w weekendy, święta i dni wolne od pracy oraz dyżury nocne. W 2007 roku uzyskano status Organizacji Pożytku Publicznego. W latach 2008-2009 zostało zatrudnionych kilka osób, co stanowiło istotne wsparcie dla wolontariuszy w realizacji celów statutowych. W 2008 roku Zespół rozpoczął pracę w nowej siedzibie, umożliwiającą rozszerzenie zakresu opieki. Oprócz dotychczasowej opieki domowej rozpoczęto opiekę w poradni opieki paliatywnej. Od 2010 roku gromadzone są środki na budowę hospicjum stacjonarnego wraz z dziennym ośrodkiem pobytu. W 2012 roku trzech lekarzy uzyskało tytuł specjalisty.

Zespół prowadzi opiekę domową jako wszechstronną opiekę medyczną, rehabilitacyjną, psychologiczną i duchową roztaczaną nad nieuleczalnie chorymi. Działa również opieka poradniana, sprawowana nad osobami mobilnymi, które korzystają z porad na miejscu w siedzibie lub w uzasadnionych przypadkach korzystają z porad i wsparcia w domu.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Hospicjum podejmuje działania społeczne w środowisku lokalnym. To między innymi kampania społeczna „Pola Nadziei”, prowadzona od 2008 roku. Z roku na rok zwiększamy zakres działań, zwiększa się też liczba podmiotów uczestniczących. Obecnie w akcji uczestniczy blisko 80 placówek edukacyjnych: przedszkola, szkoły każdego szczebla, uczelnie wyższe, stowarzyszenia, kluby, ośrodki wychowawcze. W ramach akcji odbywają się liczne festyny, imprezy charytatywne, na przykład „Bieg dla Hospicjum”, konkursy plastyczne, koncerty charytatywne, zbiórki publiczne. Od października do maja prowadzone są cykle szkoleń i spotkań informacyjno-edukacyjnych. Podsumowaniem akcji jest wielki „Marsz Nadziei” ulicami miasta, w którym uczestniczy kilka tysięcy dzieci i młodzieży. Program cieszy się dużym zainteresowaniem całego lokalnego społeczeństwa i objęty został honorowym patronatem Prezydenta Miasta i księdza Biskupa Diecezji Sosnowieckiej. Drugą kampanią, w której bierzemy udział jest „Hospicjum to też życie”. Włączyliśmy się do niej w 2004 roku i nieprzerwanie kontynuujemy współpracę z Fundacją Hospicyjną w tym zakresie.

Inne akcje to: „Nadzieja zamiast kwiatów”, w ramach której goście uczestniczący w uroczystościach zaślubin, chrzcin, imienin, urodzin itp. mogą zamiast zakupu kwiatów, przekazać ekwiwalent za nie w darze na rzecz budowy hospicjum stacjonarnego w Sosnowcu. W ten sposób mogą „budować nadzieję”. Firma Prooptimum z Sosnowca w zamian za przekazanie zużytych tonerów dokonuje wpłat pieniężnych będących darowiznami podmiotów przekazujących do niej puste tonery. Od 2008 roku co roku wędrujemy razem z pątnikami Diecezji Sosnowieckiej na szczyt Jasnej Góry w dniach 23-26 sierpnia. Modlimy się wspólnie, ale także dbamy o ich zdrowie i kondycję. Planowaną trasę pielgrzymkową wraz z pątnikami przemierza samochód hospicyjny odpowiednio wyposażony w niezbędne medykamenty, a na postojach lekarze i pielęgniarki zabezpieczają wszystkie potrzeby strudzonych piechurów. Ponadto, wolontariusze i pracownicy asystują osobom chorych i niepełnosprawnym pielgrzymującym do Częstochowy w ramach ogólnopolskiej pielgrzymki

chorych.

Dzięki inicjatywie Duszpasterza Akademickiego Diecezji Sosnowieckiej księdza Pawła Sobierajskiego w okresie Bożego Narodzenia od 2001 roku organizowane są noworoczne koncerty na rzecz hospicjum. Od 2004 roku uczestniczymy w międzynarodowej inicjatywie „Voices for hospices” organizowanej z okazji Światowych Dni Hospicjów i Opieki Paliatywnej oraz ogólnopolskiej kampanii „Hospicjum to też życie”.

Od 2010 roku budujemy starannie kolejną tradycję. Każdego roku w maju w Teatrze Zagłębia organizowane są całkowicie charytatywne koncerty środowiska artystycznego Śląska i Zagłębia. Aktorzy Teatru Zagłębia są gospodarzami imprezy, dlatego oprócz występowania na scenie w czasie przerwy przyjmują rolę kelnerów, zachęcając gości do degustacji ciast.

Również od 2010 roku wspólnie z Urzędem Miasta, organizujemy corocznie koncert gwiazdy w Klubie Miejskim im. Jana Kiepury. Pozyskujemy środki na ten cel w ramach ogłaszanego przez miasto konkursu na wydarzenie artystyczne. Zaproszenie przyjęli zespół Raz, Dwa, Trzy, Stanisław Sojka, Edyta Gepert. Hospicyjne śpiewanie już na tyle zagościło w świadomości mieszkańców Sosnowca, że szkoły same podejmują inicjatywę organizowania tradycyjnych corocznych koncertów na rzecz naszego hospicjum na przykład koncert pt. „Niwka buduje Nadzieję” zorganizowany przez Gimnazjum nr 1 oraz koncerty organizowane dwukrotnie przez IV Liceum Ogólnokształcące im. St. Staszica.

Strona internetowa: www.hospicjum.sosnowiec.pl

Hospicjum Homo- Homini im. św. Brata Alberta w Jaworznie

Opracowanie materiału: Joanna Faron

Data powstania: 7 sierpnia 1997 r.

Założyciele: Helena Pulchny, Joanna Faron, Czesława Tyl

Główni liderzy: Helena Pulchny, ksiądz Janusz Głanowski, Maria Bryła, Danuta Chwirut, Joanna Faron

Formy opieki: hospicjum domowe, hospicjum stacjonarne, poradnia opieki paliatywnej

Historia i formy działalności

Hospicjum powstało w sierpniu 1997 roku. Jego działalność była w pełni wolontaryjna. Dwa lata później został podpisany pierwszy kontrakt z Narodowym Funduszem Zdrowia. W 2000

roku Zespół otrzymał nową siedzibę w Poradni Górniczej, a dzięki kwestom w parafiach jaworznickich zakupiono samochód. W marcu 2003 roku Gmina Jaworzno przekazała Stowarzyszeniu działkę pod budowę hospicjum stacjonarnego. Jesienią 2005 roku Zespół po raz pierwszy wziął udział w kampaniach „Pola Nadziei” i „Hospicjum to też Życie”. W kwietniu 2007 roku została podpisana umowa z Prezydentem Miasta o współfinansowanie budowy hospicjum. W 2008 roku wmurowanie kamień węgielny. Otwarto również Filię Hospicjum Domowego w Chrzanowie. Uroczyste otwarcie Hospicjum Stacjonarnego odbyło się 16 października 2009 roku, a w styczniu następnego roku przyjęto na oddział pierwszych chorych. Od marca 2012 hospicjum domowe w Chrzanowie posiada nową siedzibę, a od maja 2013 roku działa tam Poradnia Opieki Paliatywnej.

Podstawowym obszarem działalności jest ochrona i promocja zdrowia - opieka nad osobami chorymi na choroby nowotworowe i ich rodzinami sprawowana poprzez Hospicjum domowe, Hospicjum stacjonarne, Poradnię Opieki Paliatywnej w Jaworznie, Hospicjum domowe i Poradnię Opieki Paliatywnej w Chrzanowie.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Zespół organizuje debaty, konferencje, wykłady dla służby zdrowia, mieszkańców Miasta, rodzin i chorych. Prowadzi terapię metodą Simontona „Razem walczymy z rakiem”.

Edukuje dzieci i młodzieży prowadząc lekcje i spotkania w przedszkolach i szkołach. Poprzez cykliczne szkolenia wolontariuszy, spotkania ze Szkolnymi Kołami Wolontariatu i organizację imprez z zaangażowaniem wolontariatu akcyjnego, promuje i rozwija wolontariat. Hospicjum współpracuje z mediami Gazetą CT, Telewizją dla Ciebie, Dziennikiem Zachodnim, Niedzielą, Radiem Em, Radiem Katowice.

Współpracuje również z Warsztatami Terapii Zajęciowej Dla Osób z Upośledzeniem Umysłowym poprzez przedstawianie dorobku artystycznego podopiecznych Warsztatów chorym przebywającym w hospicjum oraz rodzinom osieroconym

Od 2002 roku organizuje coroczne jesienne koncerty charytatywne we współpracy z Miejskim Centrum Kultury i Sportu oraz Urzędem Miejskim. Każdego roku z okazji Dnia Chorego odbywają się konferencje dla rodzin i chorych w Kolegiacie św. Wojciecha i Katarzyny.

Strona internetowa: www.jaworzno-hospicjum.pl

Hospicjum Domowe im. św. Wojciecha w Mrągowie

Opracowanie materiału: Daria Woźniel

Data powstania: 2 marca 1997 r.

Założyciele: śp. lek. Jan Adam Kmonk, Julian Osiecki, ks. Wiesław Świdziński

Główni liderzy: Henryka Lenkiewicz, Marianna Pluta.

Formy opieki: hospicjum domowe

Historia i formy działalności

Ważną postacią w historii Hospicjum Domowego im. św. Wojciecha w Mrągowie jest pierwszy prezes i współorganizator śp. lekarz Jan Adam Kmonk, który wraz z obecnym wieloletnim wiceprezesem Hospicjum Julianem Osieckim zainicjował założenie stowarzyszenia działającego na rzecz osób chorych nowotworowo. Znaleźli oni osoby, dla których niesienie pomocy chorym stało się również istotą życia. Mogli liczyć na wsparcie duchowe księdza Wiesława Świdzińskiego, wiedzę medyczną Józefa Ząbek, rzetelność Mieczysława Banacha oraz wiedzę w zakresie pielęgniarstwa Henryki Lenkiewicz. Kolejni członkowie i wolontariusze połączeni ideą bezinteresownej pomocy chorym dołączali do stowarzyszenia i darowali swój czas innym.

W kronice Hospicjum możemy przeczytać następujące słowa dotyczące osoby Jana Adama Kmonka: „Dla niego bowiem nie miało znaczenia czy pomocy potrzebuje człowiek biedny i schorowany czy osoba ważna na piedestale życia. Wszystko robił z tej samej miłości. (...) pomagał terminalnie chorym, trzymał ich za rękę wtedy, gdy godzili się ze swoim przeznaczeniem”.

W 2012 roku obchodzono 15. lecie działalności organizacji. Wśród jej celów statutowych są: udzielanie osobom ciężko i przewlekle chorym terminalnej opieki medycznej, duchowej i finansowej przystosowanej do poszczególnych potrzeb tych chorych zwane dalej „opieką hospicyjną”; udzielanie pomocy rodzinom osób ciężko chorych w sprawowaniu opieki nad chorymi, zakup wiązanek, nekrologów, wsparcie psychologiczne lub finansowe po śmierci, na przykład kolonie dla dzieci zmarłego; powoływanie ludzi dobrej woli, gotowych udzielać społecznie powyższej opieki i pomocy zgodnie ze statutem.

W związku z powyższym nasi wolontariusze wspierają rodziny w sprawowaniu opieki nad chorymi, wypożyczamy sprzęt niezbędny do codziennego funkcjonowania i ułatwiający pielęgnację chorego. Szkolimy kandydatów do wolontariatu hospicyjnego i propagujemy ideę bezinteresownej pomocy osobom jej potrzebującej. W szkoleniach brała udział między

innymi młodzieź ze szkół średnich w Mrągowie. Wielu uczestników takich szkoleń podejmuje współpracę z Hospicjum w różnych dziedzinach jego działalności. W razie potrzeby udzielamy wsparcia psychologicznego, prowadzimy wykłady tematyczne oraz spotkania.

Obszar naszego działania stanowią gminy powiatu mrągowskiego. Bardzo dobra współpraca została nawiązana z Urzędem Miejskim w Mrągowie, który wspiera naszą organizację w wielu aspektach. Udało się rozszerzyć sprawowanie opieki hospicyjnej również na teren wiejski, co stanowi dla nas sukces w rozwoju naszej działalności.

Za swoje osiągnięcia uznajemy wzrost zainteresowania wolontariatem hospicyjnym w powiecie mrągowskim, również wśród młodzieży, która za pośrednictwem naszych koordynatorów wolontariatu hospicyjnego w szkołach średnich uczęszcza na szkolenia i przyłącza się do wolontariatu akcyjnego.

Jesteśmy jedynym stowarzyszeniem w powiecie, które świadczy pomoc opiekuńczą stricte osobom chorym nowotworowo.

Uzyskanie statusu organizacji pożytku publicznego i tym samym prawo do pozyskiwania 1% podatku pozwala nam na zakup specjalistycznego i tym samym kosztownego sprzętu do pielęgnacji i wspomagania chorego, na który większości rodzin nie stać, na przykład łóżka z elektronicznym podnośnikiem, ssaki medyczne, koncentratory tlenu. Największym wsparciem dla rodzin i chorych są łóżka, które ułatwiają codzienne funkcjonowanie i pielęgnację.

Osiągnięciem jest również fakt, iż Hospicjum Domowe św. Wojciecha w Mrągowie funkcjonuje już od szesnastu lat i wciąż rozwija swoją działalność, zapraszając do współpracy nowe osoby i instytucje.

Strona internetowa: www.hospicjum.mragowo.pl

Stowarzyszenie Hospicjum Królowej Pokoju, Tarnowskie Góry

Data powstania: 1997 r.

Główni liderzy: Eleonora Grajczyk Eugeniusz Sobota, Marek Gluck

Formy opieki: hospicjum domowe, hospicjum stacjonarne

Historia i formy działalności

Działalność Stowarzyszenia jest prowadzona już od ponad szesnastu lat. Zrodziła się jako oddolna inicjatywa, niepodważalna potrzeba mieszkańców, poparta wsparciem i życzliwością księdza Jana Frysza, proboszcza Parafii Królowej Pokoju, który użyczył pomieszczeń do spotkań wolontariuszy. Był to nieformalny początek działalności Stowarzyszenia. W 1997 roku zostało ono wpisane do ewidencji Stowarzyszeń w Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach jako Hospicjum Królowej Pokoju. Na pierwszym Walnym Zebraniu został wybrany Zarząd i rozpoczęto starania o wpis do rejestru Sądu Rejestrowego składu osobowego Zarządu. Nadal spotykaliśmy się przy Parafii Królowej Pokoju oraz korzystaliśmy z pomieszczenia Caritasu Diecezji Gliwickiej. Od 2000 roku w Stowarzyszeniu działa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zespół Opieki Paliatywno-Hospicyjnej „Królowej Pokoju”. Została podpisana umowa z Narodowym Funduszem Zdrowia, dzięki której Hospicjum uzyskało niezbędne fundusze na działalność. Jesienią 2000 roku podpisano umowę ze Starostwem Powiatowym w Tarnowskich Górach o użyczenie pomieszczeń we wschodnim skrzydle budynku Zespołu Szkół Chemiczno – Medycznych. Rozpoczął się generalny remont, w większości sponsorowany przez tarnogórskie firmy, indywidualnych darczyńców oraz środki własne wolontariuszy. 21 lutego 2001 roku pomieszczenia uroczyście poświęcił J.E. biskup pomocniczy Diecezji Gliwickiej ksiądz Gerard Kusz. Były chwile refleksji, zadumy i oczywiście radości – ile jest dobra w ludziach, które udało się nam spożytkować dla dobra drugiego człowieka.

W 2004 roku otrzymaliśmy status organizacji pożytku publicznego. Wielkim wydarzeniem było otrzymanie w tym samym roku Certyfikatu wydanego przez OPFRH dla Stowarzyszenia Hospicjum Królowej Pokoju za realizację idei hospicyjnej w opiece nad umierającymi. W latach 2004 – 2012 Hospicjum dalej się rozwijało, zwiększając liczbę

wolontariuszy i członków. Organizowano liczne kampanie oraz szkolenia. W maju 2012 roku, po latach starań, wspólnie z Zakonem Posługującym Chorym czyli o.o. Kamilianami został otwarty Oddział Opieki Paliatywnej. Było to wielkie wydarzenie dla naszego regionu. Chorzy są tu otaczani profesjonalną całodobową opieką, nie ponoszą żadnych kosztów i w każdej chwili mogą wrócić do swoich domów.

Obecnie Stowarzyszenie liczy 28 członków oraz kilkunastu wolontariuszy, działających zgodnie z Ustawą o Pożytku Publicznym i Wolontariacie. Przez czternaście lat wszyscy lekarze opiekujący się chorymi byli wolontariuszami. Od dwóch lat prezesem stowarzyszenia Hospicjum Królowej Pokoju jest Eugeniusz Sobota, a wiceprezesem dr n. med. Marek Gluck.

Stowarzyszenie zrzesza ludzi chcących nieść pomoc osobom dotkniętym chorobą nowotworową w stanie terminalnym, do leczenia objawowego. Zarząd Hospicjum kładzie duży nacisk na kwalifikacje wolontariuszy, którzy biorą udział w licznych szkoleniach na terenie całego kraju. Hospicjum posiada wykwalifikowaną kadrę lekarzy i pielęgniarek. Kierownikiem medycznym jest lekarz n. med. Olaf Lubas, który posiada specjalizację z medycyny paliatywnej. Specjalizację z opieki paliatywnej posiadają również trzy pielęgniarki. W gronie wolontariuszy znajduje się kamilianin o. Mariusz Wardęga, który na mocy dekretu J.E. Jana Wieczorka został kapelanem Hospicjum. Ukończył na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim dwuletnie studia podyplomowe z opieki hospicyjnej.

Zgodnie ze Statutem Hospicjum obejmuje opieką chorego w jego domu. Wolontariusze otaczają opieką także rodzinę pacjenta, niosąc jej różnorodną pomoc, w zależności od statusu społecznego podopiecznego. Po zgłoszeniu chorego w siedzibie Stowarzyszenia jest kompletowany zespół, w skład którego wchodzi lekarz, pielęgniarka, psycholog, kapelan, rehabilitant, wolontariusz niemedyczny, w zależności od potrzeb podopiecznego. Chorym

wypożyczany jest nieodpłatnie sprzęt medyczny: koncentratory tlenu, łóżka specjalistyczne, wózki, chodziki wszelkiego rodzaju oraz środki pielęgnacyjno-lecznicze.

W każdy ostatni poniedziałek miesiąca odbywają się zebrania wszystkich zaangażowanych w posługę chorym, odprawiana jest msza święta w siedzibie Hospicjum. Spotkania są wsparciem duchowym dla wolontariuszy. W ramach formacji duchowej wolontariusze biorą również udział w dniach skupienia, rekolekcjach organizowanych przez zaprzyjaźnione hospicja.

Przynajmniej raz w roku zapraszane są rodziny osierocone oraz wolontariusze na spotkanie rekreacyjno – formacyjne (piknik). Odbywają się one przy parafiach tarnogórskich i nie tylko. Mają one na celu integrację „całej rodziny hospicyjnej”.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Stowarzyszenie Hospicjum „Królowej Pokoju” było współorganizatorem dwudniowego Sympozjum tarnogórskiego „Wolontariat w służbie człowiekowi”, gdzie wykłady prowadzili prelegenci nie tylko z regionu śląskiego. Zorganizowano również konferencję pt. „Musimy sobie pomagać”, podczas której wykładowcy Uniwersytetu Śląskiego omawiali problemy pomocy ludziom potrzebującym. W nawiązaniu do hasła konferencji były organizowane cykliczne koncerty w restauracji „Wiśniowy Sad” promujące ruch hospicyjny wśród społeczności lokalnej.

Hospicjum uczestniczyło również w trzyletniej kampanii „Lubię Pomagać”, w ramach której organizowano prelekcje w tarnogórskich szkołach. W ten sposób pozyskiwano wolontariat akcyjny do kampanii „Pola Nadziei”. W kilku miejscach na terenie miasta oraz przed naszą siedzibą zawsze zakwitają „żółte pola nadziei”. W ramach podziękowania młodzież zapraszana jest na koncerty do Centrum Kultury.

W 2011 roku Stowarzyszenie brało udział w ogólnopolskiej kampanii „Hospicjum to też życie”. Podczas kampanii była prezentowana działalność Hospicjum na wykładach w tarnogórskich Uniwersytetach Trzeciego Wieku oraz przy parafialnych klubach seniora.

Również od kilku lat organizowane są „Zaduszki Hospicyjne”. Zawsze są one połączone z koncertem muzyki poważnej, różańcem oraz mszą świętą, podczas której wspominani są ci, co odeszli – nasi podopieczni i wolontariusze hospicjum.

Stowarzyszenie pragnie, by idea służenia człowiekowi potrzebującemu nie została zepchnięta na margines, aby profesjonalizm i wielkie oddanie dużych grup ludzi ogarniętych pasją bezinteresownej służby drugiemu człowiekowi, było podstawą w hospicyjnej misji.

Strona internetowa: www.hospicjumkrolowapokoju.tarnogorski.pl

Stowarzyszenie Przyjaciół Chorych HOSPICJUM im. Łukasza Ewangelisty, Cieszyn

Opracowanie materiału: Dorota Kania

Data powstania: lipiec 1998 r.

Założyciele: ks. Mirosław Szewieczek, Tadeusz Niwiński, Janina Kiszka-Bruell

Główni liderzy: D. Kania, J. Piotrowska-Cieslar, I. Praski, M. Sufa, H. Sajdok-Żyła, N. Łanda, J.

Płonka

Formy opieki: hospicjum domowe

Historia i formy działalności

Jesteśmy hospicjum domowym. Opiekujemy się pacjentami nowotworowymi w stanie terminalnym przede wszystkim z Powiatu Cieszyńskiego. Opieka obejmuje pomoc medyczną, pielęgnacyjną, psychologiczną i duchową. Od ponad dziesięciu lat prowadzimy magazyn sprzętu medycznego, wypożyczamy nieodpłatnie między innymi wózki, łóżka, balkoniki (ponad 70 wypożyczeń w ciągu roku). Wspieramy finansowo pacjentów w dojazdach do ośrodków leczenia.

Opiekujemy się 18 dziećmi osieroconymi oraz rodzinami pozostającymi w żałobie.

Jesteśmy pierwszym hospicjum na terenie Śląska Cieszyńskiego. Udzieliliśmy dotąd pomocy około 500 pacjentom.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Współpracujemy ze Starostwem Powiatowym i z Gminą Cieszyn. W sposób szczególny współpracujemy z klasztorem oo. Franciszkanów w Cieszynie.

Prowadzimy wolontariat akcyjny, przede wszystkim w II Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Cieszynie. Od kilkunastu lat szkoła ta organizuje Koncert Walentynkowy na rzecz Hospicjum. Prowadzimy akcję „Pola Nadziei” we współpracy ze szkołami podstawowymi z Cieszyna.

Strona internetowa: www.hospicjum.home.pl

Wielkopolskie Stowarzyszenie Wolontariuszy Opieki Paliatywnej „Hospicjum Domowe”, Poznań

Opracowanie materiału: Anna Ziółkowska

Data powstania: 8 stycznia 1998 r.

Założyciele: Anna Jakrzewska-Sawińska, Jadwiga Olejnik, Stanisław Grzybowski

Główni liderzy: Anna Jakrzewska-Sawińska, Krzysztof Sawiński

Formy opieki: hospicjum domowe dla dorosłych, hospicjum domowe dla dzieci, hospicjum geriatryczne, poradnia medycyny paliatywnej, długoterminowa opieka dla dorosłych i dzieci wentylowanych mechanicznie, poradnia leczenia bólu, poradnia geriatryczna, tlenoterapia domowa i żywienia dojelitowego

Historia i formy działalności

Stowarzyszenie zostało zarejestrowane 17 marca 1998 roku. Zaraz po rejestracji rozpoczęły się starania o własną siedzibę, zwieńczone sukcesem w czerwcu 1998 roku dzięki pomocy władz Miasta Poznania. Siedzibą na kolejne jedenaście lat stał się lokal przy ul. 27 grudnia 3 w Poznaniu, który wyremontowano i wyposażono dzięki wsparciu przedsiębiorstw i indywidualnych darczyńców oraz oczywiście wolontariuszy. Przełomem w działalności był rok 2000, kiedy to po reformie służby zdrowia pojawiły się nowe możliwości na finansowanie działań hospicjum domowego prowadzonego przez Stowarzyszenie.

Pragnąc możliwie najlepiej realizować swoje cele statutowe, Stowarzyszenie powołało do życia trzy Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej (obecnie przekształcone w przedsiębiorstwa podmiotu leczniczego). Jako pierwsze, w 1998 roku, powstało Wielkopolskie Hospicjum dla Dorosłych, rok później, jako trzecia tego typu jednostka w Polsce, Wielkopolskie Hospicjum dla Dzieci, a w styczniu 2000 roku utworzono Centrum Usług Leczniczych i Badań Profilaktycznych, w tym poradnię geriatryczną i poradnię leczenia bólu. W odpowiedzi na obserwowane zapotrzebowanie społeczne, w celu coraz lepszej i bardziej kompleksowej opieki nad naszymi pacjentami, stopniowo z biegiem lat, poszerzaliśmy działalność medyczną o nowe poradnie.

W kwietniu 2009 roku, dzięki ofiarności poznaniaków i wielkopolan, w szczególności rodziny państwa Pater, którzy ofiarowali nam część budynku, Stowarzyszenie przeniosło się do nowej siedziby przy ul. Bednarskiej 4 w Poznaniu, gdzie obecnie prowadzona jest cała działalność Stowarzyszenia.

Od 2004 roku posiadamy status organizacji pożytku publicznego. Działamy w oparciu o kontrakty z Narodowym Funduszem Zdrowia oraz środki otrzymane z dotacji Miasta Poznania, Samorządu Województwa Wielkopolskiego i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Nasza opieka jest bezpłatna.

Przedmiotem działalności statutowej Stowarzyszenia jest opieka nad chorymi w terminalnej fazie choroby, towarzyszenie choremu w jego ostatniej drodze oraz pomoc rodzinie pacjenta w trakcie choroby oraz w okresie osierocenia, jak również prowadzenie działalności na rzecz osób w podeszłym wieku, w tym ochrona i promocja ich zdrowia, a także pomoc medyczna, materialna i psychologiczna dla pacjentów i ich rodzin, znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Zadania te realizujemy w oparciu o prowadzone przez nas przedsiębiorstwa podmiotu leczniczego: Wielkopolskie Hospicjum dla Dorosłych, Wielkopolskie Hospicjum dla Dzieci oraz Centrum Usług Leczniczych i Badań Profilaktycznych. Dzięki kontaktom zawartym z Narodowym Funduszem Zdrowia świadczymy opiekę na rzecz naszych pacjentów w zakresie: hospicjum domowego dla dorosłych, hospicjum domowego dla dzieci, poradni medycyny paliatywnej, długoterminowej opieki domowej dla dorosłych i dzieci wentylowanych mechanicznie, poradni leczenia bólu, poradni geriatrycznej oraz tlenoterapii domowej i żywienia dojelitowego. Opiekę sprawuje interdyscyplinarny zespół lekarzy, pielęgniarek, psychologów, neuropsychologów, rehabilitantów, a także wolontariuszy.

Stowarzyszenie aktywnie włącza się w działania na rzecz poprawy opieki i jakości życia osób przewlekle i nieuleczalnie chorych oraz osób starszych, w tym również w budowę systemów interdyscyplinarnej opieki paliatywnej oraz geriatryczno-gerontologicznej. W tym celu współpracujemy z lokalnymi instytucjami i organizacjami, administracją rządową i samorządową, realizując zadania publiczne w zakresie wdrażania modelowych rozwiązań na rzecz opieki i wsparcia osób starszych, ich rodzin i opiekunów, poprzez wspieranie działań o charakterze rehabilitacyjnym, mających na celu aktywizację ruchową osób powyżej 60. roku życia oraz utrzymanie możliwie najwyższego poziomu samodzielności życiowej tych osób. Prowadzimy „Poznańskie Centrum Seniora”, gdzie świadczymy wsparcie w ramach ośrodka geriatryczno-gerontologicznego (poradnictwo, opieka medyczna, konsultacje specjalistyczne). Realizujemy kompleksowy program na rzecz poprawy jakości i poziomu życia osób starszych poprzez działania edukacyjne, sportowo-ruchowe z naciskiem na rozwój zasobów osobistych i interpersonalnych. Powyższe działania możemy realizować dzięki dofinansowaniu Urzędu Miasta Poznania, Samorządu Województwa Wielkopolskiego oraz Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

Od początku swojej działalności prowadzimy unikalne w skali kraju hospicjum geriatryczne.

W latach 2007-2008 braliśmy udział w opracowaniu standardów opieki paliatywnej-hospicyjnej dla dzieci i dla dorosłych w Ministerstwie Zdrowia. Współuczestniczyliśmy również w opracowaniu propozycji standardów świadczeń usług medycznych w specjalności geriatra, opublikowanych i rozpowszechnionych w środowisku medycznym.

Wspólne z Urzędem Miasta Poznania opracowaliśmy Memorandum adresowane do Rządu RP, Sejmu, Senatu, Ministerstwa Zdrowia i Narodowego Funduszu Zdrowia w sprawie koniecznych zmian w opiece geriatrycznej, w tym poprawy dostępu do opieki paliatywnej dla osób starszych. To między innymi dzięki naszym działaniom w 2008 roku zniesiono procentowy podział pacjentów z chorobami nowotworowymi i nienowotworowymi, którzy mogą być przyjmowani do hospicjum domowego. Nadal aktywnie działamy na rzecz rozszerzenia obowiązującego obecnie wykazu jednostek chorobowych kwalifikujących do objęcia opieką hospicyjną osoby dorosłe cierpiące na choroby inne niż nowotworowe.

Aktualnie bierzemy udział w pracach Rady ds. Polityki Senioralnej przy Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej, współuczestnicząc w tworzeniu projektu długofalowej polityki senioralnej w Polsce na lata 2014-2020.

Regularnie uczestniczymy także w krajowych i międzynarodowych konferencjach i zjazdach naukowych, przedstawiając działalność i osiągnięcia naszego ośrodka, szczególnie w zakresie geriatrycznej opieki paliatywnej. Swoje prace prezentowaliśmy między innymi w Leon, St. Petersburgu, Wiedniu, Paryżu, Lubece i Bratysławie. Od 2005 roku jesteśmy organizatorami międzynarodowych konferencji naukowo-szkoleniowych dotyczących opieki paliatywnej i geriatryczno-gerontologicznej oraz wydajemy publikacje naukowe z wystąpieniami konferencyjnymi.

Warto także podkreślić, że jako jedni z pierwszych zajmowaliśmy się domową opieką nad pacjentami wymagającymi oddechu wspomaganego, wprowadzając wentylację mechaniczną do opieki paliatywnej.

Strona internetowa: www.hospicjum-domowe.poznan.pl

Ośrodek Hospicjum Domowe Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Zgromadzenia Księży Marianów, Warszawa

Opracowanie materiału: ks. Andrzej Dziedziul

Data powstania: 28 lipca 1998 r.

Założyciel: Zgromadzenie Księży Marianów

Główni liderzy: ks. Andrzej Dziedziul MIC

Formy opieki: hospicjum domowe, poradnia medycyny paliatywnej

Historia i formy działalności

Ośrodek jako Zakład Opieki Zdrowotnej powstał we współpracy z działającym równolegle od 1993 roku Stowarzyszeniem Hospicjum Domowe oraz na bazie doświadczeń osób, które w ramach pierwszego hospicjum przy kościele św. Stanisława działały już 25 lat (od 1988 roku). Obecnie działa Hospicjum Domowe oraz Poradnia Medycyny Paliatywnej. W 2013 roku miesięcznie pod opieką przebywało około 400 chorych, miesięcznie umierało około 100 pacjentów. Pracuje tu dobra i wykształcona kadra medyczna (także i wielu lekarzy). Pomimo różnych trudności oraz często niezapłaconych nadpracowań nie ma kolejki oczekujących.

Prowadzone jest wsparcie dla osób w żałobie, a szczególnie całoroczna praca z dziećmi osieroconymi, w tym organizacja wyjazdów letnich i zimowych. Ich specyfiką jest udział w nich wdów i wdowców – najlepsza forma wsparcia dla całej rodziny osieroconej.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

W ramach działalności edukacyjnej odbywają się szkolenia dla medyków oraz wolontariuszy, konferencje, edukacja dzieci i młodzieży. Rocznie Hospicjum współpracuje z około 150 szkołami i przedszkolami. Pokreślenia jest również wart duży udział wolontariatu w pracach zespołu hospicyjnego.

Od lat trwa także współpraca zarówno z samorządami, jak i wieloma organizacjami pożytku publicznego. Hospicjum bierze udział w pracach nad prawem w Polsce (nowelizacja ustawy o działalności leczniczej) i przewodniczy Komisji Zdrowia OPP w Warszawie. Aktywnie włącza się udział do prac Forum Hospicjów Polskich w zakresie kształtowania w Polsce integralnej wizji opieki hospicyjnej.

Strona internetowa: www.hospicjum-domowe.waw.pl

Niepubliczny Zakład Medycyny Paliatywnej, Bartoszyce

Opracowanie materiału: Marta Kosmala

Data powstania: 1stycznia1999 r.

Założyciele: Stanisława Marta Kosmala, Ewa Harhaj

Główni liderzy: Stanisława Marta Kosmala, Ewa Harhaj

Formy opieki: hospicjum domowe, poradnia medycyny paliatywnej

Historia i formy działalności

Hospicjum powstało jako odpowiedź na potrzeby społeczności.

Obie wcześniej pracowałyśmy w środowisku i miałyśmy styczność z chorymi, którzy wracali do swoich domów po zakończonym leczeniu przyczynowym. Widziałyśmy, co się z nimi dzieje, gdy leczenie objawowe nie zawsze przynosiło oczekiwane efekty. Jednocześnie docierały do nas informacje o ruchu hospicyjnym i możliwości szkoleń. Jeszcze w strukturach Zakładu Opieki Zdrowotnej została utworzona poradnia opieki paliatywnej, do której prowadzenia zostałam „wyznaczona z urzędu”. Uzasadnione to było słowami, że właśnie ja jestem odpowiednią osobą do tego typu działań. Bałam się, ale też wiedziałam, że chcę pomagać cierpiącym osobom. Tak właśnie „paliatyw” wybrał mnie, a ja wybrałam Ewę do wspólnej pracy. Obie brałyśmy udział we wszystkich możliwych szkoleniach i kursach, na których uczyłyśmy się od profesora Jacka Łuczaka, profesor Krystyny de Walden - Gałuszko. W tym też czasie rozpoczęła się reforma Służby Zdrowia. Lilia Wieremiej, która ówczesnie piastowała stanowisko pielęgniarki wojewódzkiej w Olsztynie, była żywo zainteresowana rozwojem opieki paliatywnej na naszym terenie i w sobie właściwy sposób dostrzegła we mnie potencjał. Dostarczyła mi ogromnej pozytywnej energii, która doprowadziła do powstania Niepublicznego Zakładu Medycyny Paliatywnej.

Rażące niedofinansowanie „paliatywu” było największą naszą zmart. Obie z Ewą wszędzie szukałyśmy wsparcia, co się dało wynosiłyśmy też z domu, aby ładnie i przytulnie urządzić gabinety. Podczas pewnego spotkania ze znajomymi zrodził się pomysł, aby powołać Stowarzyszenie, które będzie wspierało nasze działania w kierunku rozwoju opieki paliatywno/hospicyjnej. Tak powstało Warmińsko-Mazurskie Stowarzyszenie Przyjaciół Opieki Paliatywnej.

Działalność Hospicjum Domowego i Poradni Medycyny Paliatywnej prowadzona jest przez Zakład. Zadaniem Stowarzyszenia jest: finansowe, merytoryczne i organizacyjne wspieranie form świadczenia pomocy zdrowotnej, w szczególności udzielanej przez osoby prawne, jednostki opieki zdrowotnej/paliatywnej, w tym dążenie do właściwego wyposażenia i funkcjonowania gabinetów medycznych; pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób; działanie na rzecz osób niepełnosprawnych, oraz nieuleczalnie chorych; Poza tym zajmuje się organizacją wypoczynku dzieci i młodzieży, promocją i organizacją wolontariatu. Prowadzi również działalność wspomagającą technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo organizacje pozarządowe w zakresie zgodnym z celem Stowarzyszenia.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

W ramach współpracy ze środowiskiem lokalnym prowadzimy akcje społecznościowe – „Hospicjum to też życie”, „Znicz Pamiętam”, „Pola Nadziei” oraz organizujemy koncerty i turnieje charytatywne. Współpracujemy także z Urzędem Miasta, Starostwem Powiatowym, TV BartSat, Radiem Bartoszyce, Bartoszyckim Domem Kultury. Młodzieżowym Domem Kultury, szkołami ponadgimnazjalnymi, Bartoszyckim Uniwersytetem Trzeciego Wieku, Stowarzyszeniem Dar Przymierza Na Rzecz Domu Pomocy Społecznej, Stowarzyszeniem NORA, Stowarzyszeniem Rubin, Piwnicą Artystyczną.

Nasza Polska jest na terenie powiatu bartoszyckiego. Tu niesiemy bezpośrednią pomoc ludziom potrzebującym opieki paliatywnej. Popularyzujemy ideę opieki paliatywnej, uwrażliwiamy społeczeństwo na cierpienia ludzi dotkniętych chorobą nowotworową

Strona internetowa: www.opiekapaliatywnabartoszyce.eu

Oddział Medycyny Paliatywnej oraz Poradnia Medycyny Paliatywnej w Szpitalu św. Jana Bożego oo. Bonifratrów w Łodzi

Opracowanie materiału: Iwonna Kalinowska-Oko

Data powstania: 1999r. - poradnia, 2000 r. - oddział

Założyciele: oo. Bonifratrzy

Główni liderzy: dr Krystyna de Corde, o. Franciszek Chmiel

Formy opieki: oddział medycyny paliatywnej, poradnia medycyny paliatywnej

Obejmujemy opieką pacjentów zamieszkujących w Łodzi i najbliższej okolicy. Współpracujemy ściśle ze wszystkimi Hospicjami Domowymi w Łodzi, Zgierzu, Pabianicach, Poddębicach, Zduńskiej Woli.

W dniach 25-26 maja 2000 roku Łódzki Konwent Zakonu Bonifratrów zorganizował polsko-niemieckie sympozjum poświęcone opiece paliatywnej „Żyć godnie do końca”.

Strona internetowa: www.bonifratrzy.lodz.pl

Stowarzyszenie Opieki Hospicyjnej Powiatu Pabianickiego

Opracowanie materiału: Iwona Traskowska, Elżbieta Ruta

Data powstania: 28 maja 1999 r.

Założyciele: Elżbieta Ruta, Barbara Kałużna, Teresa Uszyńska, Anna Dzwon

Główni liderzy: Elżbieta Ruta, Teresa Uszyńska

Formy opieki: hospicjum domowe

Historia i formy działalności

30 listopada 1999 roku został otwarty Niepubliczny Zakład Opieki Paliatywnej. 1 kwietnia 2000 roku został podpisany kontrakt z Łódzką Regionalną Kasą Chorych. W tym samym roku, 11 listopada zaczęły działalność grupy wsparcia dla rodzin osieroconych. 6 maja 2013 roku powstał Ośrodek Walki z Rakiem, na którego uruchomienie Stowarzyszenie otrzymało wsparcie Starostwa Powiatu Pabianickiego. Udziela on wsparcia osobom po zdiagnozowanej chorobie nowotworowej oraz w trakcie leczenia. Przede wszystkim jest to wsparcie

psychologiczne dla pacjentów i ich rodzin. Osoby zainteresowane mają również spotkania z dietetykiem i rehabilitantem.

Stowarzyszenie prowadzi opiekę domową nad pacjentami z zaawansowaną chorobą nowotworową w ostatnim okresie ich choroby. Udziela pomocy medycznej, pielęgniarstwa, psychologicznej i socjalnej pacjentom zamieszkującym miasto oraz powiat pabianicki (175 tysięcy mieszkańców), powiat łaski i łódzki-wschodni. Raz na kwartał organizuje msze św. w parafii Miłosierdzia Bożego w Pabianicach. Od 15 listopada 2000 roku według własnego programu prowadzi grupy wsparcia dla osób, które utraciły swoich bliskich będących pacjentami hospicjum domowego.

Strona internetowa: www.hospicjumpsabianice.pl

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Salus, Czechowice-Dziedzice

Opracowanie materiału: Jan Kiedos

Data powstania: 8 grudnia 2000 r.

Założyciel: mgr Danuta Kopeć

Formy opieki: hospicjum domowe

Do roku 2002 Zakład prowadził działalność w zakresie opieki długoterminowej, później w zakresie opieki paliatywnej. Został zanotowany w rejestrze wojewody jako hospicjum domowe.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Obok opieki nad chorymi w domach Hospicjum propaguje ideę hospicyjną i wolontariat poprzez udział w kampaniach „Hospicjum to też Życie”, organizowanie kwest w kościołach dekanatu i wręczanie informacji o wolontariacie i hospicjum, prelekcje w szkołach oraz za pośrednictwem lokalnej prasy i stron internetowych miasta i Zakładu. Uczniowie ze szkół są również angażowani do czynnej pomocy dla chorych. Przygotowują świąteczne paczki z ciastkami, stroiki i kartki z życzeniami.

Strona internetowa: www.salus.org.pl

Archidiecezjalny Dom Hospicyjny bł. Jana Pawła II, Katowice

Opracowanie materiału: ks. Zdzisław Tomziński

Data powstania: 2 grudnia 2000 r.

Główni liderzy: ks. Zdzisław Tomziński, lek. Teresa Grzanka, lek. Urszula Sierantowicz

Formy opieki: hospicjum domowe, hospicjum stacjonarne, poradnia medycyny paliatywnej, zakład opiekuńczo-leczniczy, pielęgnarska długoterminowa opieka domowa, Stacja Opieki Caritas

Historia i formy działalności

Archidiecezjalny Dom Hospicyjny został powołany 2 grudnia 2000 roku w strukturach Caritas Archidiecezji Katowickiej. 5 lutego 2001 roku przyjęto pierwszego pacjenta do hospicjum stacjonarnego. W tym samym czasie rozpoczął działalność zespół długoterminowej opieki domowej. W czerwcu 2001 roku podjęły pracę zespół domowej opieki paliatywnej oraz poradnia opieki paliatywnej. W kwietniu 2006 roku otwarty został Zakład Opiekuńczo - Leczniczy w Krzyżowicach przy ul. Ligonía 48. 8 maja 2012 roku dekretem Metropolity Katowickiego abp. Wiktora Skorca Archidiecezjalny Dom Hospicyjny został wyłączony ze struktur Caritas Archidiecezji Katowickiej i uzyskał osobowość prawną. Zakres prowadzonej przez ośrodek działalności obejmuje hospicjum stacjonarne, które dysponuje 18 łózkami, hospicjum domowe, poradnię medycyny paliatywnej, zakład opiekuńczo-leczniczy z 24 łózkami, pielęgnarską długoterminową opieką domową oraz rehabilitację w domu pacjenta i pomoc społeczną w ramach Stacji Opieki Caritas.

Wejście główne

Zespół podczas wycieczki we Wrocławiu

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

Hospicjum współpracuje z Aresztem Śledczym w Katowicach. Od poniedziałku do piątku osadzeni z Aresztu pracują jako wolontariusze w hospicjum stacjonarnym. Od lat trwa współpraca z Urzędem Miasta Katowice, Siemianowice Śląskie i Tychy w zakresie opieki nad pacjentami nowotworowymi. Ośrodek współpracuje także z okolicznymi szkołami w zakresie propagowania wolontariatu hospicyjnego.

Każdego roku w ostatnią niedzielę października organizuje spotkania Rodziny Hospicyjnej. Od 2011 roku 1 listopada prowadzone są kwesty na rzecz hospicjum na cmentarzach katowickich.

Strona internetowa: www.hospicjumcaritas.pl

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Siedlcach

Opracowanie materiału: Joanna Szkop

Data powstania: Hospicjum Stacjonarne – 1 stycznia 2000 r., Hospicjum Domowe -1 stycznia 2001 r.

Liderzy: mgr Jolanta Zdunek. lek. Karol Wilk. lek. Siergiej Belniaków, mgr Beata Plińska

Formy opieki: hospicjum domowe, hospicjum stacjonarne

Historia i formy działalności

Hospicjum Stacjonarne oraz Hospicjum Domowe zlokalizowane są w odrębnym budynku Szpitala i działają w ramach struktury organizacyjnej Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Siedlcach. Opieka paliatywna i hospicyjna realizowana w naszym Zakładzie ma na celu poprawę jakości życia chorego i jego bliskich zmagających się z

codziennymi problemami związanymi z postępującą, często nieuleczalną chorobą. Podejmowane działania mają na celu zapobieganie cierpieniu, niesienie ulgi, leczenie bólu i innych objawów oraz pomoc w rozwiązywaniu problemów wraz ze wsparciem dla rodziny pacjenta. Świadczenia zdrowotne udzielane są, w zależności od potrzeb, przez wielodyscyplinarny zespół osób przygotowanych do opieki nad umierającym.

Prowadzimy leczenie przeciwbólowe z zastosowaniem leków według międzynarodowych wytycznych leczenia bólu, drogą dożylną, podskórną, do śluzówkową, przezskórną, podpajęczynówkową, przez pompę. Mamy duże osiągnięcia w leczeniu odleżyn z zastosowaniem nowoczesnych opatrunków oraz nowoczesnych technik między innymi metodą odcisnieniową leczenia ran. Jeżeli jest taka konieczność stosujemy żywienie poprzez gastrostomię typu PEG lub PEJ, łagodzimy objawy chorób współistniejących bez uporczywego przedłużania życia. Współpracujemy ściśle z rodzinami pacjentów, które współuczestniczą w pomocy choremu. Prowadzimy edukację w tym zakresie, opracowujemy standardy pracy, mając na uwadze indywidualizację pacjenta. W skład zespołu wchodzi między innymi: lekarze, pielęgniarki, fizjoterapeuci, psycholog, duchowny.

Świadczenia zdrowotne z zakresu opieki paliatywnej i hospicyjnej realizujemy dla pacjentów dorosłych na podstawie umowy z Mazowieckim Oddziałem Wojewódzkim Narodowego Funduszu Zdrowia. Obszar działania Hospicjum Stacjonarnego oraz Hospicjum Domowego obejmuje w szczególności Miasto Siedlce oraz powiaty: siedlecki, łosicki, sokołowski, węgrowski, miński i garwoliński.

Współpracujemy ściśle z lekarzami podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, z lekarzami stacjonarnej opieki zdrowotnej (szpitale w Siedlcach, Węgrowie, Sokołowie Podlaskim, Łosicach i innymi) oraz z stowarzyszeniem Caritas i wolontariuszami.

Byliśmy jedną z pierwszych placówek w Polsce, świadczących usługi zdrowotne w zakresie opieki hospicyjnej i paliatywnej. Opieką medyczną otaczamy pacjentów w szczególności chorych na nowotwory, owrzodzenia odleżynowe, kardiomiopatię oraz ciężkie choroby neurologiczne. Od dnia powstania do dnia 30 września 2013 roku naszą opieką objętych było około 2 300 pacjentów w hospicjum stacjonarnym i około 1000 w hospicjum domowym.

Strona internetowa: www.spzoz-siedlce.pl

Centrum Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej, Ośrodek Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej w Błoniu – Hospicjum Domowe

Opracowanie materiału: Agata Jabłonowska – Turkiewicz

Data powstania: 1 marca 2000 r.

Założyciel: Caritas Archidiecezji Warszawskiej

Główni liderzy: spec. med. paliatywnej Halina Mickiewicz, piel. Agata Błądzińska

Formy opieki: hospicjum domowe

Formy działalności

Hospicjum świadczy opiekę paliatywną domową osobom w ostatniej fazie choroby nowotworowej. W skali roku wspiera blisko 500 pacjentów oraz ich rodziny. Pomoc ze strony Hospicjum otrzymują też osierocone dzieci i rodzina w okresie żałoby (pomoc psychologiczna). Świadczenia hospicjum są kompleksowe i obejmują: pomoc medyczną (wizyty pielęgniarek u pacjenta - średnio dwa razy w tygodniu i lekarzy – dwa razy w miesiącu), psychologiczną (dla pacjentów i ich rodzin), pomoc pracownika socjalnego oraz duszpasterza. Pierwszą siedzibą placówki był podwarszawski Raszyn, aktualnie mieści się ona na Błoniach.

Dla osób osieroconych utworzono grupę wsparcia. Hospicjum oferuje również nieodpłatne wypożyczenie profesjonalnego, nowoczesnego sprzętu rehabilitacyjnego: łóżek rehabilitacyjnych, materacy przeciwoleżynowych zmiennociśnieniowych, wózków inwalidzkich, koncentratorów tlenu, ssaków i innych.

W ramach swojej działalności współpracuje z Biurem Polityki Zdrowotnej Miasta Stołecznego Warszawy, z Fundacją Hospicyjną z Gdańska, lokalnymi placówkami oświatowymi i opiekuńczo – wychowawczymi oraz z Ośrodkiem Pomocy Społecznej.

Strona internetowa: www.warszawa.caritas.pl

Centrum Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej, Ośrodek Działalności Leczniczej Caritas Archidiecezji Warszawskiej w Warszawie - Hospicjum Stacjonarne

Opracowanie materiału: Agata Jabłonowska – Turkiewicz

Data powstania: 1 października 2001 r.

Założyciel: Caritas Archidiecezji Warszawskiej

Główni liderzy: spec. med. paliatywnej Barbara Kołakowska, Wojewódzki Konsultant Medycyny Paliatywnej (województwo mazowieckie)

Formy opieki: hospicjum stacjonarne

Formy działalności

Główne obszary opieki Hospicjum obejmują opiekę nad pacjentami z zaawansowaną chorobą nowotworową lub inną nieuleczalną, opiekę nad rodzinami pacjentów w czasie ich choroby oraz rodzinami w żałobie. Hospicjum stacjonarne Caritas zapewnia pacjentom opiekę holistyczną, obejmującą opiekę lekarską, pielęgniarzką, psychologiczną, socjalną, duszpasterską oraz rehabilitację pacjenta dostosowaną do jego stanu zdrowia.

Współpraca ze środowiskiem lokalnym

W ramach współpracy ze środowiskiem lokalnym w Hospicjum odbywają się praktyki dla studentów Uniwersytetu Warszawskiego, Akademii Medycznej i wolontariuszy Centrum Myśli Jana Pawła II oraz szkolenia dla studentów w zakresie pielęgniarstwa w ramach umów z Uniwersytetem Medycznym. Podjęta została również współpraca z Uniwersytetem Trzeciego Wieku oraz Biurem Polityki Zdrowotnej Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy. Ośrodek należy do Stowarzyszenia Hospicjów Polskich.

Wyróżnienia

Wolontariusze Hospicjum zostali wyróżnieni nagrodami UBI CARITAS 2013 oraz Mazowieckie Barwy Wolontariatu 2010. Ośrodek propaguje ideę hospicyjną poprzez udział personelu w audycjach radiowych i telewizyjnych, udzielanie wywiadów prasowych. Placówka posiada Certyfikat ISO 9001:2008

Strona internetowa: www.warszawa.caritas.pl

Ośrodek Opieki Pozaszpitalnej - Hospicjum Miłosiernego Samarytanina w Wągrowcu

Opracowanie materiału: Stanisław Owsiany

Data powstania: 2000 – 2004

Założyciel: ks. prał. Andrzej Rygielski

Główni liderzy: Michał Politowski, Bronisław Pędzisz, (†)Waldemar Piechowiak, (†) Beniamin Janicki, Stanisław Owsiany, (†) Piotr Pewiński, Marian Talaczyński, Bogumiła Nikel

Formy opieki: hospicjum stacjonarne, noclegownia, jadłodajnia

Historia i formy działalności

9 września 1998 roku ukonstytuował się Społeczny Komitet Budowy Hospicjum, któremu przewodniczył ksiądz kan. Andrzej Rygielski. 14 grudnia 1999 roku z jego inicjatywy Komitet ten przekształcił się w komitet założycielski Stowarzyszenia im. księdza J.N. Musolffa w Wągrowcu. 17 marca 2000 roku na mocy postanowienia Sądu Okręgowego w Poznaniu, Stowarzyszenie im. ks. J. N. Musolffa w Wągrowcu wpisano do rejestru stowarzyszeń. 10 października ksiądz arcybiskup Henryk Muszyński, metropolia gnieźnieński uroczystie poświęcił i wmurował kamień węgielny pod budowę hospicjum. Cztery lata

później, 19.09.2004 roku dokonał uroczystego poświęcenia hospicjum i nadał mu imię Miłosiernego Samarytanina. 3 stycznia 2005 roku Hospicjum przyjęło pierwszego pacjenta.

W 2010 roku Zarząd Stowarzyszenia podjął decyzję o budowie dodatkowego skrzydła hospicjum. Prace rozpoczęto we wrześniu 2011 roku. 30 maja 2012 roku Prymas Polski arcybiskup Józef Kowalczyk dokonał uroczystego poświęcenia i oddania do użytku nowego, w pełni wyposażonego skrzydła hospicjum.

Obecnie placówka dysponuje czternastoma miejscami w dziewięciu salach, czterech jednoosobowych i pięciu dwuosobowych. Swoją działalnością obejmuje opiekę hospicyjną nad chorym w terminalnej fazie choroby, pomoc rodzinie chorego w trakcie choroby i w okresie osierocenia; niesienie pomocy i opieki ludziom chorym, samotnym, bezdomnym, w podeszłym wieku; opiekę nad osobami bezdomnymi i niezaradnymi życiowo. Prowadzi także działalność dobroczynną, ochronę zdrowia i pomoc społeczną osobom fizycznym znajdującym się w trudnej sytuacji bez względu na wyznanie i światopogląd. Organizuje i promuje wolontariat.

Ośrodek organizuje różne formy wypoczynku dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich, dotkniętych patologiami alkoholizmu i narkomanii. Prowadzi szkolenie personelu medycznego, wolontariuszy i rodzin chorych. Propaguje i podnosi świadomość społeczną na temat wielodyscyplinarnej opieki hospicyjnej. Współpracuje z organami administracji publicznej, samorządowej oraz z instytucjami, organizacjami i osobami w kraju i zagranicą, których działania są zbieżne z celami Stowarzyszenia. Prowadzi Jadłodajnię i Noclegownię, które są jedynymi tego typu placówkami w powiecie wągrowieckim.

Swoją opieką hospicjum obejmuje mieszkańców powiatu: wągrowieckiego, obornickiego, chodzieskiego, żnińskiego. Działalność Stowarzyszenia inicjuje pewne wzorce zachowań. Potrzeba pomagania terminalnie chorym, ubogim, bezdomnym, niezaradnym życiowo postrzegana jest coraz bardziej jako naturalny odruch samopomocy w ramach społeczności lokalnej. Nawyk oczekiwania pomocy ze strony Państwa powoli zamienia się w odruch samopomocy, a terminalnie chorzy nie są już traktowani jako margines społeczny, który traktuje się tak, jak by go wcale nie było. Teraz ci współobywatele traktowani są normalnie. W miarę swoich możliwości trzeba im pomagać choćby dlatego, że takiej pomocy potrzebują i mają prawo jej oczekiwać.

Strona internetowa: www.hospicjum.wagrowiec.wlkp.pl